TEXTS

1. Some simple sentences

1. Sava jal'a! 2. Pedaraxana n'urt'ejh taranah xah, n'abih taranah sevh. 3. Tom t'axanah madamih. 4. N'urt'ej klass padna, n'abimd'ej klass tolaŋgu. 5. Nuvh n'araxana numgyh ŋokah. 6. Xan'ena t'on'am xada. 7. Xasava ŋac'eky s'anaku. 8. Jort'a poŋgam sedorpi. 9. Jaxah varxana ŋano ŋa. 10. Jun padarm padbidm. 11. N'enc'ah sjezdan mart toh. 12. Nis'ada n'umda mart xanada 13. Pydarah xib'adah? 14. Man'ah mor'akvah. 15. Lakambojh!

2. N'enec'ah

N'enec'ah n'axarh nacional'noj okrugxana jil'eh: N'eneckoj nacional'noj okrugxana (centrda — N'arjana Marh), Jamalon'eneckoj nacional'noj okrugxana (centrda — Sal'a Xard), Tajmyrskoj nacional'noj okrugxana (centrda — Dudinka). ŋokxanda n'enec'ah tolyrtoh sihiv jaŋgan'a jonarh. Pydoh malh ŋopoj vadaxana laxanah. N'uď'a Jand'er n'enec'h Jamalnd'er n'enec'ah vadi savavna xamadambida. Valakada xan'aŋyh vadah ŋobtohlas nih ŋah. N'uď'a Jand'er manda: 'n'al'cik', Jamalnd'er — 'salik', N'uď'a Jand'er manda — 'junuj', Jamalnd'er — 'venuj'.

Pur jaxana p'an xasavah jil'eh — p'akŋe n'umd'embidoh. Pydoh vadadoh ŋani n'enec'anh vadaxad sac'h jaŋga.

N'enec'ah ty perŋah, noxom xadabih, tah xal'amh xadabih. Javh varxana ŋarti, n'ako, tivt'ej, serako varkm xadabih. Jamalh ŋermnij vekana, Tajmyrskoj sal'axana jil'ebcih jehmn'a xan'eh.

N'evxena malh n'enec'ah jakesavej m'akahna jil'ec', tesavejh m'us'erŋac'.

3. N'axarh n'a ŋevy

Vyŋgana n'axarh n'a jil'evy. ŋopodoh varŋe ŋevy, n'abidoh xabevko ŋevy, n'axaramdedoh pis'ako ŋevy.

S'ahny ŋebta ŋoh r'eskam ŋavorman xarb'elavydh. Pis'akor manz' xanada:

— Xib'a temdolavan xanta jam xosaja?

Varŋer ma:

— Man' nidm xanth.

Xabevkor ma:

— Man' ŋodh nidm xanth.

— Nibhnandih xanth man' xarhn xantadm, — pis'akoc'ar ma. Pis'akoc'a temdolavan xaja. Jam ta. Tadikexed junra:

— Xib'a xusam s'ertaŋgu?

Varŋer ma:

— Man' niv s'ertaŋguh.

Xabevkor ma:

— Man' nodh niv s'ertaŋguh.

— Nibhnandih s'ertaŋguh man' xarhn s'ertaŋguv, — pis'akoc'ar ma.

Pis'akoc'a xyd'am me. Xyd'an jidm xamda. Xyd'an jam pudabta. T'an'ombokovna serotada. Xusam latah nih meda.

Tadikexed n'axajuta n'ad junva p'ada:

— Xib'a r'eskam jabcbaŋgu?

Varŋer ma:

— Man' niv jabcbaŋguh.

Xabevkor ma:

— Man' ŋodh niv jabcbaŋguh.

— Nibhnandih jabcbaŋguh man' xarhn jabcbaŋguv, — pis'akor ma. Pis'akoc'a r'eskam jabca. Tad tikaxad n'axajuta n'ad junra p'ada:

— Xib'a r'eskam ŋ'avorta?

Varŋer ma:

— Man' ŋavortav.

Xabevkor ma:

— Man' ŋodh ŋavortav.

— Jaŋgo, — pis'akor ma. — Man' manzaravani mal'ŋgana pydarih teri syrŋadinz'. T'edaxavah man' ŋavortav, pydarih ŋanih syrŋadih!

Tiky vadih pud pis'akoc'ar r'eskam xarta ŋamada.

Ta valakada.

4. T'on'a n'abi rak

T'on'a rakan ma:

— N'ert'eŋgoxonih!

— ŋamge, t'on'a, ŋeja!

N'ert'eŋgo p'adih. T'on'a n'avotyh, rak t'on'ah tevan labc'ejh. T'on'a tabadavy jan tevyh, pun'ah sylyh, tevamda labxalŋa, rak t'on'ah tevam ŋedara, tad tikaxad ma:

— Man' mal'e ponh t'ukona sit ŋat'edm!

5. Noxoh

Noxoh vyŋgana jil'eh, vynzavej pedaraxana ŋodh jil'eh. Xan'aŋy poxohna noxoh ŋarka pedaraxah ŋodh tevorŋah. Noxokond vaŋgotanda sih ŋokah. Noxoh meta vaŋgota sojaradh ŋylvorŋa.

Syvh mal'ŋgana noxoh noxoh pis'akori ŋavorŋah. Noxoh pis'ah jaŋgova poxohna vyŋgy xabevku, jidh pis'aku ŋavorc' perŋah.

Tah mal'ŋgana noxo ŋavrada ŋoka. Vyŋgy tirt'aku ŋavorŋa, sarhn'uku ŋavorŋa, tamna xurkari pud'oku ŋanih ŋoh ŋavorŋa.

Noxoh tolyrh vyŋgana xusuvej poh n'esejvorŋa. Noxoh jil'ebcm manijevyh xib'arih tar'emh manz'etyh: xusuvej sid'a poh pirkana noxoh ŋokavna nis'erŋah.

6. Vark-muzykant

N'evxena ŋesyxynanah vesej xan'ena jil'es'. Sava xan'enas'.

ŋobh mevah pyda tunisavejh pedarah pomna jadvys'. Ponh jadvys', pedavyc'. Nylanavanz' p'ah paxah nih ŋamdvyc'.

Pedaraxana ŋulih xehn'okako ŋevys'. Lerkabth xan'ena namdorŋa: 'Dzen-n' — ŋamgexeva ŋurkadavonda. Nis' ponh ŋah n'esevna — 'Dzen-n-n. . . '

Vesej xan'ena p'ah paxah nid jurkyh, janambovna ŋurna sohmah n'ah xaja. ŋurnah pedarah varh nid soc'. Xan'ena marc'anda nid tunimda xahavra, tamna vacodaljh, tadxava syrŋa: pedarah varxana xexeh sar'o mal'jermy pedaras'. Pedaraxad jambh p'ah tajesh jentyc'. P'ah ŋylna vark ŋamdys'. Vark lapaxananda tajaravy p'ah tajem nykalŋa, tadxava ŋedarada. P'ah tajuh n'enzim'a, l'edr'eljh, ŋurnaljh: 'Dzen-n-n. . . '

Vark ŋevamda jara, tadxava jinz'el'e. Vesej xan'ena ŋobtar'emh jinz'el'e: p'ah tajuh ŋulih savavna l'edr'es'.

Xan'ena tunimda xahavrada, tadxava xardaxanda xaja. Vark-muzykantm xadava n'ananda s'ajalys'.

7. Padarh ŋanokoh

Narejh ŋevyh. Syra juŋgvy. Jaxakoh loxormyh. Kol'a jith padarh ŋanoko ŋedohlavy.

Lerkabth t'uhun'ana ŋamgexeva munohlavonda. Kol'a ma, tirt'ah tirtavyh. Tikar ŋanih samol'ot ŋevy.

Samol'otanh syrtaxanda ŋanokoda xuhlavydh.

8. Jah varxana

Jenisej n'abi Xataŋa jaxah poŋgana, ŋ ermh n'ajuh ŋaxah ŋarkahja Tajmyr sal'a veŋgaly. Varoda ŋobh pirh nih ŋah, paxahna matorpejh.

Jamgana ŋoh ŋokah. Vynda sac' lymbdasavej ni ŋah, xan'aŋy jaxahna xasuj pesavej jah tan'ah, pirc'ah xojh ŋokah. Tajmyra jaxah n'ahavh t'axana pirc'ah peh xojh tan'ah, tiky peh xojoh poŋgana m'ujdoh pevd'ah ŋarkahja p'enz'ah tan'ah. Tikyd Byrraŋam n'ub'eta xojh. Byrraŋaxad ŋermh n'ajuh Čel'uskinm n'ub'eta sal'a tan'a, tiky Tajmyr sal'ah, Sovetskoj Sojuzh, ŋavnanda janah s'am'anxat ŋermnij mal. Pyda n'adanda ŋermh n'akuna ŋorih tan'ah.

Čel'uskin sal'a jal'anij xevxana Karskoj jamh tan'a, tiky jamh pind'anij xevxana Lapt'evyx jamŋe pert'a jamh tan'a. Nin'a pirc'a pesavej varda jamd jenty.

S'am'anxat jah varxana ŋarka serh pe juťek tan'a — tiky kvarcm n'ub'eta pe.

9. Vyŋgy tah

Pida, jaleda ŋobtohlash. Xajerta s'axaŋgarth ni padirh. Xajerta ŋoď'h pakaltyh, ŋani ŋodh tarpŋguh.

Jada ŋarxanda tehemja. Valakada xojoh ŋevh nin'a, p'enz'ah xorkaďorixihna, xojoh ŋermnij xevrixihna syra juvdavej.

Jandavna tirtih piddoh mojohmyh. Tiluvdavejh xanijh ŋamdedoh pomna varnerŋah. ŋanih tirťakoxovah tamna maŋgtah.

Jidh xal'axad loxombadaraxah. Toxohna tirťakoh mulkadarŋah. Jamŋe xal'akoxodanda, tirťakoxodanda, jidh jil'en'akoxodanda jil'en'akoraxa. Sevh pirta jada jalri jil'e.

Tanda jerh pirkavana xanijh tilydh. Junujnda totr'evh ŋanih tirťah munohlydh. Malh munohlydh, malh xynohlydh. Vyh n'esejvana jil'eljh.

10. ŋer'oh

ŋer'oh tevotaljh,
Ja xanimdaljh.
Toh laŋgxyh
ŋuvh xydorjadh.

ŋar'oj numgana
Merc'a lybna,
Xedvy n'eruh vebi
Javna puhlabtambi.

11. Syvh

Syrah jol'c'ŋgana
xurin sylabhnan
ŋarxanda serh labta.

Ton sylabhnan
Salabari medra.

S'akh sylabhnan
Syra teri pes'ra.

Numd sylabhnan
Serh puhl'oh mirnah.

12. Narej vyh

Xuvyh ŋevyh.

Numda nulih sin'o. Sin'o ŋebta ŋoh pyja n'aham sin'o, ŋamge vuni ŋad'uh, ŋudam veŋgala ŋuda ni ŋad'uh.

Tiky tarc'a ŋes' nuvh n'ajuna ŋamgexeva vyvr'uridoh xanhŋah.

ŋavoh pirkahna s'eŋgbih mandalh ŋevakuhnah nimn'a tajnaltavondoh.

Tar'emh menaxanda sin'o verkada.

Numda xajerako, ŋebt jah ni manzh. Xurina tarina tirtih munh son. Tiky jaxana xan'arih syladh — jalrinda tirt'a.

Jan nimn'anah jabtoh mandalh s'ejnaltadoh.

Syraŋe xajerad sevan ŋad'ri ŋablanyh.

13. Jamalnd'er n'uh jehemn'a

Numda nimn'an pevs'umdana.
Man' ŋesyn ŋedalydm.
Nin'a xarebada t'et paris'ehemi
Teri jixindoh sidŋedyh.

Tan'ana ŋesyxyna, klubh nin'a
N'arjana flag lababt'odaky.
Tan'ah ŋesyn xuvyn'ana
ŋoka xan tutnaky.

Xaxajada texet n'enec'ah tutah.
Pydoh teranz'odah.
Ja malh jand'erŋe n'undoh jehemn'a
Xartoh golosdoh mitah.

Man' ŋoh tan'ah miŋam.
Xanni ven'ana — n'emi.

Manih s'am'anxat n'urt'ejŋe
Golosmih mihman xarvamih.

ŋad'b'anda ŋodh xanni teŋe
S'am'anxat savo man' pod'erŋam.
Ti mal'e ŋesynd tukoc'ah
N'erdanih ŋadib'erŋah.

(J. Istomin)

14. N'avakoc'a (Vadako)

N'avakoc'a jil'evy-tan'avy. Toh varxana ŋuvoh poŋgana s'anakovam sac' men'edas'. ŋobh mevah pyda ŋuvo ŋavor-taxanda pibt'amda madah niv. N'avakoc'ar n'enz'um'a, tun xusarkovanz' xaja:

— Tu, to varxy ŋuvo paradanh!
— ŋuvh ŋamgem s'erta? — tu pysa.
— Pibt'ami mada, — n'avakoc'a ma.
— Pydar xart vevan, ŋamluta ŋumgah labc'ejan, ŋad'b'anda pibt'amd madan, — tu ma.

Tamna ŋokarkavna n'avako n'enz'um'a, jit laxanavanz' xaja:

— Jih, tum xabtad!
— Tu ŋamgem s'erta?
— Tu toh varxana ŋeda ŋuvo paradavan ni xarvah!
— ŋuvh ŋamgem s'erta?
— Pibt'ami mada.
— Xart vevan, ŋamluta ŋumgah labc'ejan, — ŋad'b'anda pibt'amd madan, — jih ma.

N'evxyta nimn'a n'avakoc'ar n'enz'um'a, muŋgsavej, ŋynsavej sid'a xasava ŋac'eken xaja, manz' xanada:

— Xasava ŋac'ekeh, jidm jadadih!
— Jih ŋamgem s'erta?
— Jih tum xabtavan ni xarvah!
— Tu ŋamgem s'erta?
— Tu toh varxana ŋeda ŋuvo paradavan ni xarvah!
— ŋuvh ŋamgem s'erta?
— Pibt'ami mada!

— Xart vevan: ŋamluta ŋumgah labc'ejan — pibt'amd madan!

N'avako pilibth n'enz'um'a, pis'akoc'an xaja, pyda tar'emh ma:

— Pis'akoc'a, pis'akoc'a, sihmi n'adah! Tib'axahnand xasava ŋac'ekexeh ŋynh jenu maturh jadtorman jahamvandih jehemn'a.

Pis'akoc'ar n'avakoc'amd s'alaŋada, ŋynh jenu maturmanz' xaja, pubtalarah nihim. Xasava ŋac'ekexeh ŋyndih mehŋaxah, jendih nekaljadih, muŋgdih jit ŋedarajdih. Jih jilyh, tum xabtavanz' xaja. Tuh s'ejda xaja, ŋuvo paradambas' p'ah. ŋuvh parah. ŋuvoh poŋgana n'avakoc'a sanarŋa. S'ejda xes' tuh pomna n'avotyh, xavoda parada. ŋod'h jil'es' xaji. Tiky poxot n'avakoh xavodoh malh pari'eh. Ta malda.

15. S'udbabc

Jah xojh nin'a
N'arh p'eb'as',
N'arh jah teta;
ŋopoj xabidoh,
Tabadambada xabi.
N'arh jah tetah
N'ud'andoh
Sid'a n'eda;
N'udi tan'avyh
ŋesymh letambada.
Tan'a jil'es'etyh.
Xevh jil'ebatoh
Ponh jil'ebatoh
Tabadambada xabi
ŋevamda jedelŋa,
ŋevarixanda xa.
N'arh jervda palŋgadoh
Savambojrivna vahŋadoh.
Xun'ana xajerh tuvyh,
ŋopoj jurkyh,
N'arh m'ahamnanda

15. Сюдбабц

Я' хой' ниня
Няр' пебясъ,
Няр' я' тэта
Нгопой хабидо',
Табадамбада хаби.
Няр' я' тэта'
Нюдяндо'
Сидя неда;
Нюди танявы'
Нгэсым' лэтамбада.
Таня илесеты'.
Хэв' илебато'
Пон' илебато'
Табадамбада хаби
Нгевамда еделнга,
Нгэвариханда ха.
Няр' ервда палнгадо',
Савамбойривна вaнгадо'.
Хуняна хаер' тувы',
Нгопой юркы',
Няр' мяамнанда

T'ukuh manijeda,	Тюку' маниеда,
T'ukuh xavyh,	Тюку' хавы'.

Jan xojh nin'a	Я' хой' ниня
N'evxy m'adodoh	Невхы мядодо'
N'arh m'atoh	Няр' мято'
S'en'endoh padlyh.	Сенендо' падлы',
N'evxy xal'm'er	Невхы хальмер
Ly ŋaxah	Лы нгаха'
Mojoh jada.	Моё' яда.
Xarta n'evxy	Харта невхы
M'akanda t'u.	Мяканда тю.
N'ud'a ŋac'eky	Нюдя нгацекы
Jonej jah tetah	Ёнэй я' тэта'
M'akanda t'u,	Мяканда тю,
ŋarkajumh ŋac'eky	Нгаркаюм' нгацекы
ŋarka jah teta	Нгарка я' тэта'
M'akanda t'u,	Мяканда тю,
N'evxy m'akahnatoh	Невхы мяка'нато'
Jil'eljadoh.	Илельядо'.
Paves'ada sihiv m'ata	Павесяда си'ив мята
Padaljada	Падальяда.
Tikyh janavna jil'eh,	Тикы' янавна иле'.
Xevand'adoh jaŋgu,	Хевендадо' янггу,
Tovandadoh jaŋgu.	Товандо' янггу.
Tikyh t'enadh jil'eh.	Тикы' тенад' иле'.

(M. A. Castrén: Samojedische Volksdichtung. Helsinki 1940. MSFOu 83, ed. by T. Lehtisalo, p. 1-2 and 17.)

16. Xynabc	16. Хынабц
Jah mal	Я' мал
Jirikev!	Ирикев!
ŋarih tal'e	Нгари' тале
M'er'ecun!	Мерецун!
Sid'a n'un	Сидя нюн
N'eb'a!	Небя!

Xunanand	Хунананд
Xevnan?	Хевнан?
Sid'a n'uv!	Сидя нюв!
Xunanandih	Хунананди'
Xevnadih?	Хэвнади'?
Panaruj	Панаруй
Jirikev!	Ирикев!
Xunanand	Хунананд
Xevnan?	Хэвнан?
ŋeva je(va)mi	Нгэва е(ва)ми
Tujsa.	Туйса.
T'etanh sihiv	Тетан' си'ив
Jedh tami!	Ед' тами!
ŋarih tal'e	Нгари' тале
M'er'ehŋadah!	Мере' нгада'!
Jah s'er'eroh	Я' сереро'
M'adot(a)nih!	Мядот(а)ни'!
Nuvoh pudoh	Нуво' пудо'
M'adot(a)nih!	Мядот(а)ни'!
Peh sevh	Пэ' сэв'
Tuhlur'eh!	Ту'луре'!
Xunanand	Хунананд
Xevnan?	Хэвнан?
T'ulis'e	Тюлисе
Jirikev,	Ирикев,
Jabtoc'a	Ябтоця
Jirikev,	Ирикев,
Vyn sexeryh	Вын сэхеры'
N'e jerv,	Не ерв,
Jabtikani	Ябтикани
N'armac'a!	Нярмаця!
ŋarih tal'e	Нгари' тале
M'er'ecudah!	Мерецуда'!

(The magic song of the Shaman Tivic'a N'emli. T. Lehtisalo: Juraksamojedische Volksdichtung. Helsinki 1947. MSFOu 90, p. 472-473.)

YURAK CHRESTOMATHY

by

Gyula Décsy

Published by
Indiana University, Bloomington
Mouton & Co., The Hague, The Netherlands

MVR

Copyright © 1966 by Indiana University
All rights reserved
Library of Congress Catalog Card Number: 65-63391

INDIANA UNIVERSITY PUBLICATIONS

URALIC AND ALTAIC SERIES

Editor: Thomas A. Sebeok

Volume 50